

DET FLYVENDE TÆPPE : 24 : 2013

FORSØGSPROGRAM MED MODERSMÅLSBASERET UNDERVISNING

Af Tina Fehrmann, Specialkonsulent, Center for Udvikling af Dagtilbud og Folkeskole

Regeringen vil have mere sikker viden om, hvad der virker i forhold til tosprogede elevers faglige udvikling. Alt for mange tosprogede elever forlader folkeskolen uden tilstrækkelige faglige kompetencer til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Derfor har børne- og undervisningsministeren i januar 2013 lanceret et stort forsøgsprogram om sproginddragelse i undervisningen, hvor næsten alle skoler med mere end ti procent tosprogede skal være med. Forsøgene skal være med til at styrke tosprogede elevers skolegang.

Hvordan sproginddragelse og udvikling af alle elevers modersmålskompetencer kan være en del af den almindelige undervisning i folkeskolen og styrke elevernes udvikling, når det gælder matematik og evnen til at læse og skrive, vil blive undersøgt i det landsdækkende forsøgsprogram.

På 4. klassetrin vil ca. 3500 elever fra flere end 210 skoler deltage. Der vil blive afprøvet en ny og anderledes tilgang til modersmålsundervisning. Den kaldes Almen Sprogforståelse og adskiller sig blandt andet fra traditionel modersmålsundervisning ved, at udviklingen af modersmålskom-

petencer bliver knyttet tæt til skolens øvrige undervisning. Foruden Almen Sprogforståelse gennemføres der også andre forsøg på 4. klassetrin, hvor sprogindsatsen i matematikundervisningen kvalificeres, og hvor eleverne modtager ekstra undervisningstid i dansk og dansk som andetsprog. Alle forsøg tager undergangpunkt i projekter, der allerede er afprøvet på én eller flere skoler og i tæt samarbejde med praktikere fra nogle skoler og kommuner.

På baggrund af erfaringerne fra forsøgsindsatsen på 4.klassetrin gennemføres en forsøgsindsats rettet mod arabisk- og tyrkisktalende elever i 1. klasse. I alt deltager ca. 400 arabisk- og tyrkisktalende elever fra 70 klasser. Her vil den traditionelle modersmålsundervisning blive knyttet til skolens almindelige undervisning med det sigte at undersøge indsatsens effekt i forhold til læse-/skrive- og matematikudvikling og elevernes trivsel.

Der kan læses mere om forsøget på Ministeriet for Børn og Undervisnings hjemmeside: <http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Folkeskolen/Tosprogede>

INDHOLD

NYT FRA MINISTERIET FOR BØRN OG UNDERVISNING

DANSKUDDANNELSER FOR VOKSNE UDLÆNDINGE

- side 3 Aftale om målretning af danskuddannelserne
Af specialkonsulent Lise Hjort Elmquist, Lov- og Kommunikationsafdelingen
- side 4 Tal på danskuddannelserne
- side 5 Ny kompetencebeskrivelse for lærere der underviser i grundlæggende litteracitet
Af Peter Villads Vedel, pædagogisk konsulent, Center for Kvalitetsudvikling, Prøver og Eksamen
- side 6 Ny statsborgerskabsprøve
- side 6 Online-dansk
Af Jonas Barder, fuldmægtig, Center for Kvalitetsudvikling, Prøver og Eksamen

GRUNDSKOLE OG VEJLEDNING

- side 7 Styrk sproget – og løft fagligheden for tosprogede børn og unge
Af Camilla Sebeling, pædagogisk konsulent, TosprogsTaskforcen

ERHVERVSFAGLIGE UDDANNELSER

- side 8 Drengene ud af gråzonen – fokus på faglighed og læringsfællesskaber
Af Anne-Margrethe Johannesen, Kontor for Tværgående Uddannelsesudvikling
- side 9 Ny Fastholdelses Taskforce
Af Anne-Margrethe Johannesen, Kontor for Tværgående Uddannelsesudvikling

ARBEJDSMARKEDSUDDANNELSER (AMU)

- side 10 Fokus på sprog i alle AMU-kurser
Af Ibenisha Svensson, konsulent og facilitator, SeSama

INFORMATIONSMØDER, KONFERENCER OG EFTERUDDANNELSER

- side 14 Kurser for AMU-lærere i Gråzonesprog
- side 14 Modultestseminar – danskuddannelserne
- side 15 Nyt efteruddannelsesprogram for undervisere ved danskuddannelserne

OPSLAGSTAVLEN

- side 16 The Alfabet Keyboard
Af John Christensen, Chriba

NYE MATERIALER OG RAPPORTER

Udgives af Ministeriet for Børn og Undervisning.
Nyhedsbrevet bringer informationer fra følgende uddannelses- og skoleområder:

Danskuddannelse til voksne udlændinge, Grundskole og folkeoplysning, Erhvervsfaglige uddannelser, Forberedende voksenundervisning (FVU), Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU), Almen voksenuddannelse (avu)/ højere forberedelseseksamen (hf), Gymnasiet (Det almene gymnasium), handelsgymnasium (HHX), teknisk gymnasium (HTX) samt øvrige tilbud, herunder vejledning.

Det flyvende tæppe udsendes elektronisk ca. tre gange årligt. Dette nummer er udsendt juli 2013.

Deadline for næste nummer: 21. oktober 2013

Tilmelding til nyhedsbrevet:

Du kan tilmelde dig 'Det Flyvende Tæppe' via Ministeriet for Børn og Undervisnings hjemmeside på adressen: <http://www.uvm.dk/Aktuelt/Abonner.aspx>. Nye og gamle nyhedsbreve kan læses på adressen: <http://www.uvm.dk/Uddannelse/Uddannelse%20og%20undervisning%20for%20voksne/Uddannelser%20for%20voksne/Arbejdsmarkedsuddannelser/Tosprogede/Det%20Flyvende%20Tæppe.aspx>, eller søg Det flyvende tæppe på: www.uvm.dk.

Bidrag til det 'Det Flyvende Tæppe' skal være korrekturlæste og korte, dvs. max 1-2 A4 sider. Redaktionen vil gerne have kommentarer eller forslag til artikler.

Redaktion og kontaktpersoner:

Peter Villads Vedel, e-post: pvv@ktst.dk
Annette Ramsøe, e-post: annette.ramsoe@uvm.dk

Layout: Tingkov Design, T: 4123 3934

AFTALE OM MÅLRETNING AF DANSKUDDANNELSE FOR VOKSNE UDLÆNDINGE

Af Chefkonsulent Lise Hjort Elmquist, Lov- og Kommunikationsafdelingen

Den 20. maj 2013 indgik regeringen og Enhedslisten en aftale om indførelse af en midlertidig arbejdsmarkedsydelse, der sikrer udfaldstruede dagpengemodtagere en indkomst, når dagpengeperioden er opbrugt. I forbindelse hermed er der indgået en delaftale om målretning af danskuddannelse for voksne udlændinge.

I dag modtager alle udlændinge, der kommer til Danmark, det samme tilbud om ordinær danskuddannelse, uanset om de er arbejdstagere, studerende, flygtninge eller familiesammenførte. Aftalen betyder, at der fremover i højere grad skal skelnes mellem udlændingenes behov.

Uddannelsesretten for personer under integrationsprogrammet (flygtninge og familiesammenførte) udvides derfor fra de nuværende tre år til samlet fem år. Dermed sikres et kvalitetsløft og bedre tid til at gennemføre danskundervisningen for disse indvandrergrupper, der kommer til Danmark med meget forskellige baggrunde.

For udenlandske arbejdstagere, studerende og au pairs erstattes den ordinære danskuddannelse indledningsvis med den eksisterende intro-danskuddannelse, så denne gruppe kan tilbydes et hurtigt, fokuseret og fleksibelt tilbud om danskuddannelse uden løbende tests og afsluttende prøver.

En arbejdstager, studerende eller au pair person, som efter intro-danskforløbet ønsker mere danskundervisning, har ifølge aftalen efterfølgende ret til op til 3 års ordinær danskuddannelse, hvis de ønsker at styrke danskkundskaberne yderligere.

Med aftalen sker der i øvrigt en styrkelse af det nuværende tilbud om intro-dansk ved, at alle intro-danskkursister fremover tilbydes at aflægge en modultest efter det femte og sidste undervisningsforløb svarende til en modultest på en ordinær danskuddannelse. Med testen sikres en korrekt indplacering på det rette modul, hvis en intro-danskkursist efterfølgende ønsker at fortsætte i et ordinært danskuddannelsesforløb.

Med aftalen skabes mere fleksible rammer for udbyderne af danskundervisning, idet der gives mulighed for at gennemføre blandet undervisning med både kursister fra intro-dansk og ordinær uddannelse på samme hold, hvis det pædagogisk og fagligt giver mening, og de relevante fagbilag mv. bliver overholdt. Det er med aftalen desuden besluttet at indføre opdelte modultakster for kommunale sprogcentre, så både private og kommunale sprogcentre fremover skal benytte start- og sluttakster.

Kurset i samfundsforståelse og dansk kultur afskaffes i henhold til aftalen som et selvstændigt tilbud til alle udlændinge og emnerne vil fremover indgå som led i den generelle danskuddannelse og i den øvrige integrationsindsats.

Der foretages en evaluering af danskuddannelsesområdet i 2015-2016 med inddragelse af parterne på området.

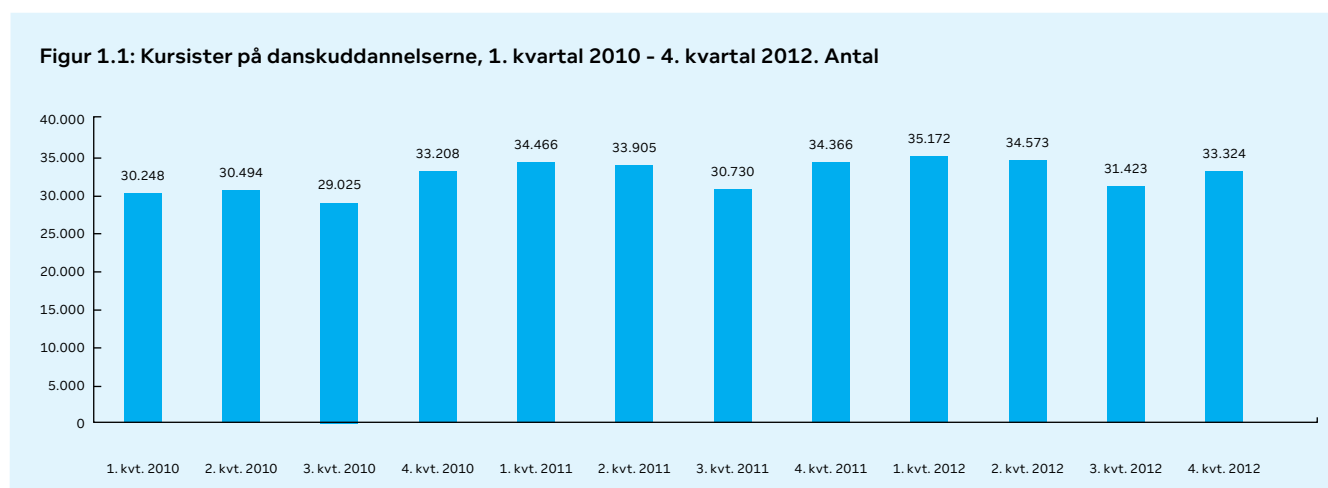
TAL PÅ DANSKUDDANNELSERNE

– www.sm.dk

Social- og Integrationsministeriet offentliggør i samarbejde med Ministeriet for Børn og Undervisning løbende de seneste kvartalvise statistikker over aktiviteten på danskuddannelserne til voksne udlændinge. Statistikkerne er baseret på data indberettet fra landets udbydere af danskuddannelse.

Statistikkerne viser bl.a. undervisningsaktiviteten på danskuddannelserne de seneste kvartaler, fordelingen af kursister på nationalitet, henvisningskategori og udbyder samt antallet af kursister der tilmelder sig, gennemfører og består en afsluttende prøve.

KURSISTSAMMENSÆTNING

Kilde: Social- og Integrationsministeriets danskundervisningsdatabase.

Note: Der er kun medtaget kursister, som har modtaget undervisning i det pågældende kvartal. Mange kursister vil have modtaget undervisning i mere end ét kvartal, hvorfor summen af kursister for samtlige kvartaler i f.eks. 2010 er større end det samlede kursistantal i 2010. I 2010, 2011 og 2012 var der i alt hhv., 49.602, 52.736, og 54.146 kursister, som modtog undervisning på danskuddannelserne.

NY KOMPETENCEBESKRIVELSE FOR LÆRERE I GRUNDLÆGGENDE LITTERACITET (ALFABETISERING) FOR VOKSNE UDLÆNDINGE

Nyt nordisk indspil til uddannelse og efteruddannelse af lærere ved danskuddannelsernes DU1

Af pædagogisk konsulent Peter Villads Vedel, Center for Kvalitetsudvikling, Prøver og Eksamen

Nordisk Alfaråd har som resultat af et flerårigt udviklingsarbejde offentliggjort en kompetencebeskrivelse for lærere, der underviser i den grundlæggende undervisning for voksne udlændinge med ingen eller meget mangelfuld skolegang.

Et vigtigt indsatsområde for Alfarådet er kvalitetssikring af undervisningen i grundlæggende litteracitet for voksne udlændinge. Gennem dette arbejde har Alfarådet afdækket et stort behov for at kvalitetsudvikle lærerkompetencer og dermed også undervisningen. Gennem rapporten Alfabetiseringsundervisning i Norden fra 2007 (ajourført 2009 og 2012) og supplerende undersøgelser, har det vist sig, at der i de fleste nordiske lande er der få formelle krav til lærerkompetence og få retningslinjer, studieplaner og vejledninger for læreruddannelse, der tager sigte på undervisningen i den grundlæggende litteracitet for voksne udlændinge. Det har også vist sig, at der i flere nordiske lande i meget begrænset omfang kræves særlige lærer kvalifikationer for at undervise i andetsprogsundervisningen for voksne. På denne baggrund har Alfarådet haft fokus på udviklingen af en kompetencebeskrivelse med det formål at styrke undervisningen og dermed styrke forudsætningerne for deltageres fortsatte uddannelse, muligheder på arbejdsmarkedet og deltagelse som aktive medborgere. På en nordisk lærerkonference, som Alfarådet organiserede i Sandefjord 2012, diskuterede lærere og specialister fra de nordiske lande et første forslag til kompetencebeskrivelsen. På baggrund af kommentarer fra konferencedeltagerne og eksperter indenfor voksenpædagogik, læse- og skriveindlæring og andetsprogsudvikling, har Alfarådet færdiggjort kompetencebeskrivelsen.

Alfarådet vil i de kommende år medvirke til, at kompetencebeskrivelsen indgår i efteruddannelse og uddannelse for lærere ved andetsprogsundervisningen for voksne udlændinge i de nordiske lande. Kompetenceområderne omfatter litteracitet i et globalt, lokalt og individuelt perspektiv, voksnes formelle læring i et kreativt og kritisk læringsmiljø, materialer til voksne kursister, undervisning i mundtlig kommunikativ kompetence uden skriftstøtte, grundlæggende læse- og skriveindlæring samt grundlæggende hverdagsmatematik. Det er Alfarådets vurdering, at den nuværende kategori "Alfabetiseringslærere" er en for snæver betegnelse, fordi de pro-

fessionelle kompetencer, som skal beherskes, er langt mere omfattende end blot kompetencer i at undervise på de allerførste litteracitetsniveauer. Derfor er der behov for at udvide betegnelsen for lærere for denne brede undervisningsopgave til lærere i grundlæggende litteracitet for voksne udlændinge med f.eks. dansk som andetsprog.

Alfarådets kompetencebeskrivelse findes på NVLs net-side – www.nordvux.net – i første omgang i en svensk og engelsk version. Alfarådet vil arbejde på oversættelse til de øvrige nordiske sprog, herunder dansk.

Kan i begrænset omfang rekvireres gennem:

Peter Villads Vedel

Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen

E-mail: peved2@ktst.dk

NY AFTALE OM STATSBOGERSKABSPRØVE

Regeringen og Enhedslisten har indgået en aftale om nye retningslinjer for erhvervelse af dansk indfødsret ved naturalisation. Aftalen træder i kraft den 15. juni 2013.

Aftalen har virkning for behandling af ansøgninger om naturalisation og anmodninger om genoptagelse, der er indgivet efter aftalens ikrafttrædelse. Ansøgninger om naturalisation, herunder anmodninger om genoptagelse, som ikke er færdigbehandlet ved aftalens ikrafttrædelse, vil dog også blive behandlet efter de nye retningslinjer.

De nye retningslinjer indebærer bl.a., at kravet om danskundskaber ændres, således at ansøgere fremover skal bestå danskuddannelsens prøve i Dansk 2. Endvidere afskaffes den nuværende indfødsretsprøve, og der indføres en ny statsborgerskabsprøve. Kravet om en bestået statsborger-

skabsprøve træder dog først i kraft på et senere tidspunkt. Det forventes, at den første statsborgerskabsprøve vil blive afholdt i juni 2014. Materiale til brug for forberedelse af prøven forventes at være tilgængeligt 3 måneder før prøveafholdelsen. Der vil fortsat blive afholdt indfødsretsprøver indtil den første statsborgerskabsprøve kan afholdes. Ansøgere, der tidligere har bestået en indfødsretsprøve (dette gælder alle indfødsretsprøver bestået ved prøveterminen maj 2007 til og med juni 2013), og ansøgere der frem til juli 2014 består en indfødsretsprøve, vil dog anses for at opfylde kravet om en bestået statsborgerskabsprøve. Dette gælder også efter ikrafttrædelse af reglerne om en statsborgerskabsprøve.

Yderligere oplysninger: www.nyidanmark.dk

ONLINE DANSK

Af Jonas Barder, fuldmægtig, Center for Kvalitetsudvikling, Prøver og Eksamen

Som en del af udmøntningen af den tidligere regeringsplan for international rekruttering fra 2007 og aftalen om en jobplan fra 2008 er der blevet etableret et erhvervsrettet danskundervisningstilbud (Online Dansk) på internettet.

Formålet med danskundervisningstilbuddet Online Dansk er, at udenlandske arbejdstagere allerede inden ankomsten til Danmark får mulighed for at stifte bekendtskab med det danske sprog samt at få nogle generelle informationer om arbejdsmarkedet i Danmark. Den udenlandske arbejdstager får via Online Dansk tillige en række nyttige generelle

informationer om blandt andet transport, sundhed og sygdom, traditioner, mærkedage og boligformer i Danmark.

Online Dansk er gratis for brugerne. Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen kan oplyse, at Online Dansk endnu er i en åben testfase, hvilket betyder, at der i løbet af den resterende del af udviklingsperioden løbende kan blive foretaget forbedringer og opdateringer. Men systemet er tilgængeligt og brugbart for alle interesserede.

Se mere på: <http://onlinedansk.ventures.dk/>

STYRK SPROGET – OG LØFT FAGLIGHEDEN FOR TOSPROGEDE BØRN OG UNGE

Af Camilla Sebelin, pædagogisk konsulent, Tosprogs-taskforcen

I maj 2013 lancerede Tosprogs-Taskforcen en landsdækkende indsats Styrk Sproget, der sammen med landets kommuner, skal løfte fagligheden for tosprogede børn og unge i dagtilbud, skoler og fritidstilbud.

At vokse op med to eller flere sprog er en værdifuld gave. Det er imidlertid også en stor udfordring at tilegne sig flere sprog samtidigt. En del tosprogede børn og unge er i en situation, hvor deres sproglige forudsætninger gør, at de ikke får det fulde udbytte af de læringsmuligheder de møder i dagtilbud, skoler og fritidstilbud.

Styrk Sproget er et tilbud til alle landets kommuner og tilbyder støtte og inspiration til at udvikle sammenhængende og målrettet lokale løsninger for tosprogede børn i dagtilbud, fritidstilbud og skoler, i tæt samarbejde med kommunerne.

I de kommende måneder vil Tosprogs-Taskforcen lancere nye rådgivningsmaterialer og konferencetilbud, der er målrettet arbejdet med tosprogede børn og unge i dagtilbud, skoler og fritidstilbud.

Læs børne- og undervisningsministerens omtale af Styrk Sproget på: uvm.dk/aktuelt. Læs mere på: <http://www.tosprogs-taskforce.dk/styrk-sproget.aspx>

For yderligere informationer kontakt:

Pædagogisk konsulent

Camilla Sebelin

E: camilla.sebelin@uvm.dk

M: 4132 4698

DRENGE UD AF GRÅZONEN – FOKUS PÅ FAGLIGHED OG LÆRINGSFÆLLESSKABER

– Inspirationshæfte fra Fastholdelseskaravanen

Af Anne-Margrethe Johannesen, Kontor for Tværgående Uddannelsesudvikling

Drenge UD af gråzonen

Fokus på faglighed og læringsfællesskaber

I maj 2012 udgav Fastholdelseskaravanen inspirationshæftet ”Drenge i gråzonen”, som indeholdt et bearbejdet materiale om, hvem de frafaldstruede drenge er, og hvad der skal til, for at de kan komme nærmere på at gennemføre en erhvervsfaglig uddannelse. Hæftet indeholdt en række generelle anbefalinger til, hvad man kunne gøre for at få drengene ud af gråzonen. For at komme tættere på de enkelte anbefalinger indgik Fastholdelseskaravanen i foråret 2012 en aftale med lektor Michael Svendsen Pedersen fra RUC om at afprøve de generelle anbefalinger på tre erhvervsskoler. Formålet med samarbejdet med RUC var at få viden om anvendelige og effektive metoder i arbejdet med de frafaldstruede drenge i gråzonen mellem frafald og fastholdelse.

Arbejdet på skolerne har vist, at det kan lade sig gøre at få drengene ud af gråzonen, men det kræver en indsats, hvor skolerne tænker læring på en ny måde, hvor fokus er på at udvikle nogle rammer, der kan rumme drengenes forskelligheder.

Erfaringerne fra arbejdet med den pædagogiske praksis og anbefalingerne er beskrevet i rapporten ”Ud af gråzonen” af Michael Svendsen Pedersen, RUC. Rapporten kan findes på Fastholdelseskaravanens hjemmeside: <http://www.brugforalleunge.dk/Materialer/Fastholdelseskaravanen-materialer> og kan downloades herfra.

Dette inspirationshæfte, som primært bygger på resultaterne fra Michaels Svendsens Pedersens udviklingsarbejde, håber Fastholdelseskaravanen kan hjælpe og inspirere lærere og ledere, der arbejder med drenge i gråzonen, til at få flere drenge ud af gråzonen og ind i et forløb, som fastholder dem

i uddannelsen. Hæftet indeholder råd til, hvordan man kommer godt i gang med at arbejde med faglighed og læringsfællesskaber og forskellige, konkrete råd og fif, som er hentet fra udviklingsarbejdet på de tre erhvervsskoler, til, hvad man skal være opmærksom på i arbejdet med drengene i gråzonen. Her er praksisnær viden om, hvordan skolerne kan arbejde med læringskultur, og hvordan undervisere kan planlægge undervisningen, så alle elever føler sig inkluderet.

Hæftet findes i en trykt udgave og kan bestilles via Fastholdelseskaravanens hjemmeside, hvorfra den også kan downloades: <http://www.brugforalleunge.dk/Materialer/Fastholdelseskaravanen-materialer>

NY FASTHOLDELSESTASKFORCE

Af Anne-Margrethe Johannesen, Kontor for Tværgående Uddannelsesudvikling

I satspuljeaftalen for 2013 blev der afsat midler for perioden 2013-2016 til en FastholdelsesTaskforce, som skal bygge videre på erfaringerne fra Fastholdelseskaravanen og de udviklingsarbejder, som den fik igangsat, samt de resultater, som den opnåede i sin 4½ årige-projektperiode.

FastholdelsesTaskforce er et særligt landsdækkende initiativ, som gennem samarbejde med erhvervsskoler skal styrke fastholdelsen i de erhvervsfaglige uddannelser. Formålet med projektet er at understøtte regeringens målsætning om, at 95 procent af en ungdomsårgang gennemfører en ungdomsuddannelse, og at bidrage til at flere unge i målgruppen begynder på og gennemfører en erhvervsfaglig uddannelse.

Det er ligeledes formålet at fremme erhvervsskolernes succes med at få flere unge til at begynde på og gennemføre en erhvervsfaglig uddannelse og bidrage til yderligere kvalitetsløft af skolerne.

FastholdelsesTaskforcen består af et udgående konsulentkorps på fem konsulenter, en daglig leder og en student. Korpset er placeret i Afdelingen for Ungdoms- og Voksenuddannelser i Ministeriet for Børn og Undervisning.

FastholdelsesTaskforcens arbejde vil rette sig primært mod to spor:

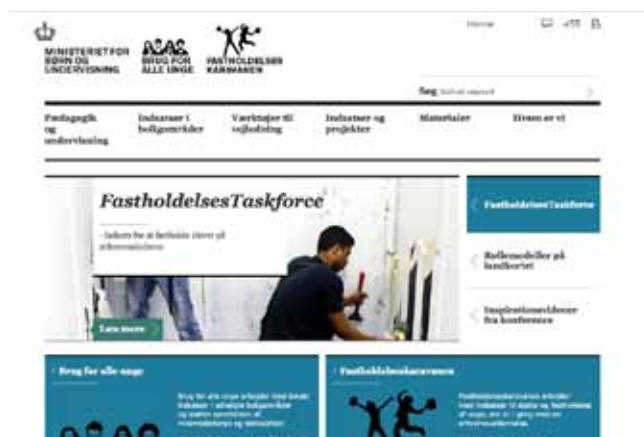
- I spor 1 arbejdes med et antal modelskoler, hvor fastholdelsen styrkes gennem fokus på kvalitet i den pædagogiske ledelse. Dette sker i sammenhæng med undervisningens

tilrettelæggelse og gennemførelse, herunder anvendelse af allerede udviklede værktøjer, metoder og pædagogikker. Modelskolerne inviteres af FastholdelsesTaskforce til deltagelse på baggrund af en række kriterier, som for eksempel frafaldsstatistik og forhold hos eleverne, der erfaringsmæssigt kan medføre større frafald fra påbegyndt uddannelse.

- I spor 2 arbejdes med storskalaimplementering af allerede udviklede værktøjer, metoder og pædagogikker fra Fastholdelseskaravanen i et samarbejde med et større antal erhvervsskoler for herigennem at styrke fastholdelsen. Erhvervsskolerne har mulighed for at tilkendegive interesse for at samarbejde om de enkelte, konkrete pædagogiske værktøjer, som vil blive udbudt i løbet af projektperioden. Efter interessetilkendegivelsen vil FastholdelsesTaskforce udvælge skolerne til deltagelse. Ved udvælgelsen vil der blive lagt vægt på for eksempel skolens handlingsplan for øget gennemførelse, skolens pædagogiske-didaktiske grundlag og andelen af elever i målgruppen.

På baggrund af arbejdet i de to spor er det målet at få viden om effekterne af samarbejdet og de afprøvede metoder og værktøjer. Ligesom der vil blive arrangeret netværksmøder, klyngemøder og anden vidensformidling til sektoren for erhvervsrettede uddannelser og andre relevante målgrupper.

Man kan læse mere om FastholdelsesTaskforce på hjemmesiden: <http://www.brugforalleunge.dk/Indsatser-og-projekter/FastholdelsesTaskforce>

FOKUS PÅ SPROG I ALLE AMU-KURSER

Hvert fag har sit særlige sprog. Det sprog skal der fokus på i undervisningen, hvis alle elever og kursister skal have mulighed for at tilegne sig faget

Af Ibenisha Svensson, konsulent og facilitator, SeSama

Et emne kan være mange ting

Hvad tænker du på, når du hører ordet emne? Svaret på det spørgsmål kan være forskelligt afhængigt af, om dine tanker tager afsæt i dit private liv eller i dit arbejde. Med afsæt i privatlivet tænker du måske på emnet for et tv-program eller en film du har set. Med afsæt i dit arbejde som faglærer kan svaret afhænge af, hvilket fag du underviser i. Hvis du er faglærer i fødevarerhygiejne, tænker du måske på en bestemt type af fødevarer, og er du faglærer inden for produktion og udvikling går tankerne måske i retning af en særlig metalkomponent eller et andet produkt.

Hvad er gråzonesprog?

Ordet emne er et eksempel på et ord inden for det særlige sprogområde, der kaldes før-fagligt sprog eller gråzone-sprog. Gråzonesprog er ikke decideret fagsprog, men det er ord og udtryk, som alligevel er kendetegnende for faget og placerer sig mellem hverdagsprog og fagsprog.

Ordet gråzone signalerer generelt et område, hvor vi ikke kan sætte entydige grænser eller give entydige svar. På samme måde signalerer ordet gråzonesprog, at der ofte ikke er helt entydige svar på om et ord eller udtryk kan siges at høre til hverdagsproget, fagsproget eller et sted mellem de to.

Ordet borger, der bruges meget inden for social- og sundhedsområdet, kan bruges som et eksempel: For nogle elever og kursister vil borger være et ord, der hører til deres hverdags-sprog. For andre er det et ord, der bruges meget sjældent eller slet ikke i hverdagsproget, og som derfor må siges at høre til gråzonesproget.

Et andet ord inden for samme fagområde, ordet skråplan, forbinder mange elever og kursister måske med udtrykket 'at komme ud på et skråplan' i livet, men i denne faglige undervisning er skråplan et bestemt redskab, man bruger, når man skal hjælpe en borger til at flytte sig i sengen. Her bevæger ordet skråplan sig således fra hverdagsprog til fagsprog. I denne faglige sprogbrug taler man så i øvrigt ikke om at hjælpe en borger til at flytte sig, men om at hjælpe en borger til at forflytte sig. Ordet forflytte kan siges at høre til gråzone-sproget inden for social- og sundhedsuddannelsesområdet.

Eksemplerne understreger, at sprog er dynamisk, og at vi som mennesker bruger det kreativt til at udtrykke det, vi har brug for i given situation.

FOKUS PÅ SPROG I ALLE AMU-KURSER

Hvert fag har sit særlige sprog. Det sprog skal der fokus på i undervisningen, hvis alle elever og kursister skal have mulighed for at tilegne sig faget

... fortsat fra forrige side

Gråzonesprog er især en udfordring for tosprogede elever og kursister

Gråzonesprog udfordrer især mange tosprogede elever og kursister. Det er der flere forklaringer på:

- En stor del af de ord og udtryk, der indgår i gråzone-sproget er lige så ukendte som fagordene for tosprogede elever og kursister
- Til forskel fra fagordene bliver gråzoneordene ofte brugt uden at blive forklaret i undervisningen
- Gråzoneord bruges ofte i forklaringer på fagord, dvs. at tosprogede elever og kursister får forklaret noget ukendt med noget andet, der er lige så ukendt.
- Gråzoneord udgør en meget større del af det samlede antal ord i fagtekster end fagord gør
Tosprogede elever og kursister er derfor på større opgave, end elever og kursister med dansk som modersmål.

Den større opgave kan blive uoverkommelig, hvis ikke undervisningen sikrer tilstrækkelig støtte undervejs i processen.

Konstruktive gættestrategier skal læres

Dansk sprog benytter sig meget af sammensatte ord; også mange gråzoneord er sammensatte ord. For at gætte betydningen af et ukendt sammensat ord er det ofte en god strategi at dele ordet op i de ord, det består af og derfra finde den samlede betydning. Mange tosprogede elever og kursister forsøger imidlertid ofte at gætte betydningen af ukendte ord via det samlede lydmæssige udtryk. Et sammensat ord som fx "niveauafskel" er svært at forstå alene ud fra dets lyd, men hvis man i stedet deler ordet op i de to ord, det er sat sammen af, bliver opgaven nemmere.

Gråzoneord, som fx *vægtoverføring*, der gemmer en proces i sig, hører til en anden gruppe af gråzoneord, det kan være svært at finde ind til betydningen af. En kort forklaring på ordet kunne lyde sådan her: "Når jeg flytter vægten fra det ene ben over til det andet, laver jeg en vægtoverføring." Først i forklaringen bliver det tydeligt, at der er nogen, der gør noget – at der sker noget aktivt.

Denne gruppe af ord, der kunne kaldes proces-navneord (fagudtrykket er nominalisering), fordi de indeholder

processer, anvendes meget i den faglige undervisning. De har den fordel, at man med et enkelt ord kan udtrykke en eller flere processer, som det ellers ville kræve meget sprog at forklare. For fagpersoner, som ved hvad disse ord betyder, er de en stor hjælp i den faglige kommunikation, men for ikke-fagfolk er de en udfordring, der kræver fokuseret opmærksomhed og undervisning.

Det er vigtigt, at undervisningen understøtter tosprogede elever og kursister i at bruge konstruktive gættestrategier til at finde vej ind til ords betydning og i at bevæge sig bevidst mellem hverdagssprog, gråzonesprog og fagsprog.

Opmærksomhed på faste udtryk og billedsprog

Faste udtryk udgør en stor og vigtig del af dansk sprog. Mange af de faste udtryk er også en del af gråzonesproget. Også her er tosprogede elever og kursister på en svær opgave, når de prøver at finde ind til betydningen. Det er fx ikke indlysende, at udtrykket "at slå noget fast" betyder at understrege noget eller at udtrykket "at vide hvor skoen trykker" slet ikke har noget med sko at gøre.

Når læreren er opmærksom på faste udtryk og billedsprog og skaber et undervisningsrum, hvor det ikke bare er legalt,

FOKUS PÅ SPROG I ALLE AMU-KURSER

Hvert fag har sit særlige sprog. Det sprog skal der fokus på i undervisningen, hvis alle elever og kursister skal have mulighed for at tilegne sig faget

... fortsat fra forrige side

men reelt værdsættes, at elever og kursister byder ind med både spørgsmål og mulige forklaringer støttes tilegnelsesprocessen for den enkelte. Det inviterer desuden elever og kursister til at være aktive medspillere i en dynamisk proces.

Lærere kan afsløre fagenes sproglige udfordringer via tværfagligt samarbejde

Faglærere er vant til at høre, læse og bruge deres fags sprog, både fagord og gråzoneord og -udtryk. Som faglærere kender de sproget så godt, at de kan have svært ved at se, hvor "mærkelige" og svære ordene i deres fag kan være for andre, der ikke kender til faget. Måske er de heller ikke helt opmærksomme på, at mange af ordene i deres fag betyder noget andet i andre fag, og at det kan forvirre elever og kursister.

Det kan være en stor hjælp og øjenåbner for faglærere at sætte sig sammen på tværs af fag med det formål at undersøge sprog og forklaringer i de forskellige fag. Tværfagligheden giver mulighed for, at der bliver stillet spørgsmål, som ikke dukker op i den sprogligt indforståede samtale mellem lærere i samme fag. Foruden at give den enkelte lærer mulighed for at se sit fag med nye øjne, giver tværfagligt samarbejde mulighed for at udveksle ideer til at undervise med fokus på fagets sproglige udfordringer.

Fokus på sproget er en fordel for alle elever og kursister

Der skal ikke mange uforståelige forklaringer til, før kursisten er hægtet helt af lærerens gennemgang af stoffet. Når det sker, virker det meningsløst at fortsætte med at lytte og mere meningsfyldt at beskæftige sig med noget andet, selv om det måske ikke har så meget med faget at gøre.

Tosprogede elever og kursister er som nævnt på en ekstra arbejdsopgave i den faglige undervisning, fordi de skal tilegne sig et nyt fagligt felt gennem deres andetsprog. Elever og kursister med dansk som modersmål er også i gang med at lære et nyt fagligt felt, men de kan tage afsæt i det sprog, de er fortrolige med og føler sig hjemme i, og det gør processen nemmere.

Udviklingsprojekter og kurser med fokus på den sproglige dimension i undervisningen viser, at en del elever og

kursister med dansk som modersmål også har store sproglige udfordringer i fagene. De viser desuden at det sproglige fokus hjælper alle elever og kursister til øget udbytte af undervisningen.

Det sproglige fokus er således en gevinst for alle, når undervisningen samtidig differentieres, så den enkelte mødes i sin udfordring og støttes i at komme videre ad den vej, der matcher hende eller ham bedst. Elever og kursister kan være fælles i at have sproglige udfordringer, men vejen til at løse dem er ofte forskellig.

Aktive kursister i trygge og udfordrende rammer

Det er ikke tilstrækkeligt, at læreren er opmærksom på de sproglige udfordringer i faget og derfor forklarer mere og bedre.

Elever og kursister har behov for at bruge og træne fagets sprog, så det går fra at være noget fremmed og fjernt fra den, man er, til at være en accepteret del af ens udtryksmåde som elev eller kursist i faget. Dette kommer ikke af sig selv! Det at ændre sin måde at udtrykke sig på, så man fx kommer til at tale mere som en faglig person, end som den man plejer at opfatte sig selv som, udfordrer identiteten. For at gøre udfordringen overkommelig er det vigtigt, at undervisningen sætter tydelige rammer for, hvorfor og hvordan kursister skal arbejde med sproget.

Før-, under- og efteraktiviteter

Ved at give undervisningen tydelig struktur så både lærer og kursister ved, hvad formålet og målet er, og hvilke trin der skal tages for at komme i mål, får elever og kursister mulighed for at deltage aktivt i processen.

En tydelig struktur kan være at tilrettelægge undervisningen i faser med før-, under- og efteraktiviteter:

- Før-aktiviteterne bruges til at klæde elev og kursist sprogligt og fagligt på til den opgave, de skal i gang med. Vi lærer med udgangspunkt i det, vi allerede ved, så før-aktiviteterne bruges både til at give kursisterne mulighed for at finde den viden frem, som de allerede har, og til at skabe en fælles forforståelse af, hvad opgaven går ud

FOKUS PÅ SPROG I ALLE AMU-KURSER

Hvert fag har sit særlige sprog. Det sprog skal der fokus på i undervisningen, hvis alle elever og kursister skal have mulighed for at tilegne sig faget

... fortsat fra forrige side

på og hvilke forventninger, der er til en acceptabel løsning af opgaven. Før-aktiviteterne giver elever og kursister kendskab til det sproglige felt, de kommer til at arbejde med i opgaven, fx ved at sætte fokus på centrale gråzoneord og fagudtryk.

- Under-aktiviteterne bruges til at holde kursisten på sporet undervejs i opgaveløsningen, fx ved at stille læsespørgsmål eller lave stop undervejs i opgaveløsningen, så man kan tjekke, om man er på ret vej.
- Efter-aktiviteterne har fokus på fremlæggelse af opgaveløsninger. Hvad enten der er tale om mundtlige eller skriftlige opgaveløsninger, stilles der her skarpt på både det faglige indhold og det sprog, der bruges til at udtrykke dette indhold.

Inspiration og konkrete forslag til undervisning med fokus på sprog

Hvis du er interesseret i at tilrettelægge din undervisning, så den i højere grad sætter fokus på fagets sprog, kan du hente inspiration og konkrete forslag til øvelser i det webmateriale, der er udarbejdet til de 12 indgange på EUD. Materialet hedder "Gråzonesprog og klar tale". Det fortæller, hvorfor det sproglige fokus er vigtigt og giver forslag til før-, under- og efter-aktiviteter. Du kan finde materialet via dette link: <http://www.brugforalleunge.dk/Materialer/Fastholdelseskaravanen-materialer>

Læs om to kurser i Gråzonesprog og klar tale for AMU-lærere, der udbydes i august/ september og oktober/ november under Informationsmøder, konferencer og efter-uddannelser eller se program og tilmelding her: <https://www.e-survey.dk/cgi-bin/qwebcorporate.dll?idx=XPSGXA>

Artiklen er også blevet bragt på uvm.dk

INFORMATIONSMØDER, KONFERENCER OG EFTERUDDANNELSE

Kurser for AMU-lærere i Gråzonesprog og klar tale i efteråret 2013

Har du både kursister med dansk som modersmål og dansk som andetsprog i din undervisning samtidig? Kunne du tænke dig at blive bedre til at tackle nogle af de udfordringer, det kan medføre, til glæde for både dig og kursisterne? I foråret er der med stor succes blevet afholdt et kursus i "Gråzonesprog og klar tale" for AMU-lærere. I efteråret 2013 udbydes endnu to kurser på følgende datoer:

Københavns Tekniske Skole: 29. august og 18. september

AMU-Fyn: 23. oktober og den 7. november

Som en væsentlig del af kurset arbejder deltagerne med eget undervisningsmateriale og afprøver nye tiltag med fokus på sprog i undervisningen mellem de to kursusgange. Kurserne udbydes af Ministeriet for Børn og Undervisning.

EUD-lærere kan deltage, hvis der er ledige pladser.

Du kan læse mere om kurserne og tilmelde dig her: <https://www.e-survey.dk/cgi-bin/qwebcorporate.dll?idx=XPSGXA>

Yderligere oplysninger:
Annette Ramsøe
Kontor for Erhvervsrettet voksenuddannelse
E: annette.ramsoe@uvm.dk

Danskuddannelse:

Modultestseminar onsdag den 30. oktober 2013 - reservér datoen

Ministeriet afholder årets modultest på Radisson Blu, H.C. Andersen Hotel Odense onsdag den 30. oktober 2013 kl. 9.30 -17.00.

Målgruppe er lærere/modultestere ved danskuddannelserne for voksne udlændinge. Reservér datoen. Deltagelse er gratis.

Der vil ved dette modultestseminar være fokus på mundtlige og skriftlige besvarelser. Der er endvidere planer om, at der skal et være oplæg med fokus på niveauforståelse og niveausikkerhed. Oplysninger om program og tilmelding vil senest august 2013 blive oplyst på ministeriets hjemmeside og udmeldt fra styrelsen: <http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Uddannelser-til-voksne/Overblik-over-voksenuddannelser/Dansk-for-voksne-udlaendinge/Efteruddannelse-og-konferencer>

Yderligere oplysninger og tilmelding:
Lizzie Ottsen
E: lizzie.vpc@fdkc.dk

INFORMATIONSMØDER, KONFERENCER OG EFTERUDDANNELSE

Nyt efteruddannelsesprogram efterår 2013 for undervisere ved danskuddannelserne

Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet udbyder i samarbejde med Ministeriet for Børn og Undervisning et efteruddannelsesprogram for lærere på sprogcentre og andre udbydere af dansk som andetsprog for unge og voksne. Programmet løber i perioden august - december 2013 og kan hentes på <http://edu.au.dk/uddannelse/kurserogefteruddannelse/dansksomandetsprog/> og <http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Uddannelser-til-voksne/Overblik-over-voksenuddannelser/Dansk-for-voksne-udlaendinge/Efteruddannelse-og-konferencer>

Programmet tilbyder skolebaserede kurser og pædagogiske dage inden for aktuelle temaer samt landsdækkende prøve- og testrelaterede kurser med individuel tilmelding. Endelig kan skolerne også ønske oplæg med NYT fra forskningen. Ud over de kurser der tilbydes i dette program, er skolerne desuden velkomne til at foreslå andre kurser efter egne ønsker og behov.

Skolebaserede kurser

Skolerne kan blandt andet bestille følgende kurser:

- Løbende indtag – en pædagogisk udfordring v. Bente Arildsen
- Coaching i andetsprogsundervisning v. Pia Johanne Nielsen
- IT- baserede spil og simulationer i sprogundervisningen – nye læringspotentialer via mobilen og computeren v. Mads Bo - Kristensen
- IT og dansk som andetsprog v. Claes Weise Mørkebjerg
- Projektbaseret undervisning i samspil med modultest v. Ellen Bertelsen og Karen Lund
- Cooperative Learning – en ressource for andetsprogsdidaktikken v. Mette- Maria Ryden
- Talesprog og mundtlig interaktion – kreative undervisningsmetoder og mundtlige færdigheder v. Lindi Riel
- Hvordan styrker men kursisternes mundtlige kommunikation? V. Nina Hauge Jensen
- Læsning – et centralt element i undervisningen i dansk som andetsprog v. Kirsten Andersen
- Kreative undervisningsmetoder og skriftlige færdigheder på DU3 – v. Betina Rohr
- Udtaleundervisning v. Elena Eriksen
- Kultur- og samfundsforståelse og interkulturel pædagogik v. Christian Horst og Claus Haas

- Kunsten at undervise sammen med andre – udnyt dynamikken i det kollegiale samarbejde v. Lindi Riel
- Klasserummet som kulturelt mødested – udfordringer og potentialer v. Barbara Noel Day og Mette Vedsgaard Christensen

Prøve- og testrelaterede kurser

- **Eksaminatorrollen Prøve i Dansk 1**, v. Kirsten Andersen og Hanne Vedel, Odense den 24.-25. september 2013
- **Eksaminatorrollen Prøve i Dansk 2**, København v. Kirsten Andersen og Hanne Vedel Odense den 12.-13. november 2013
- **Eksaminatorrollen Prøve i Dansk 3**, v. Asbjørn Nybo Fredericia den 22. -23. oktober 2013
- **Læreren som bedømmer** v. Ulla Bæk Hansen og Thomas Abraham Nielsen Horsens den 23. september og 4. november 2013.
- **Studieforberedende undervisning** v. Signe Wendt Galster og Thomas Abraham Nielsen Odense den 4. oktober 2013.

Inspirationsliste til andre kurser og nyt fra forskningen

Programmet indeholder endvidere en inspirationsliste over emner, der kan indgå i pædagogiske dage, faglige sparring på skolerne eller som foredrag om nyt fra forskningen.

Praktiske oplysninger

Kursusbeskrivelserne i programmet er inspiration for sprogcentre. Tid, sted og specifikt fokus for det enkelte kursus fastlægges ud fra sprogskolens særlige ønsker i samarbejde med kursuslederne og DPU. Der udstedes kursusbevis efter 100 % aktiv deltagelse. Kurserne kan afholdes lokalt på den enkelte sprogskole. Sprogskolerne er også velkomne til at samarbejde om et fælles kursus.

Bestil kurser

Kurserne rekvireres ved at kontakte:

DPU, Aarhus Universitet

Jessie Rønnest Thomsen

E: dsaefteruddannelse@dpu.dk

Tlf: 8715 1796

Karen Lund

E: karlund@dpu.dk

Tlf: 8716 3826

THE ALFABET KEYBOARD

Af John Christensen, Chriba

Tastaturet er et nemt værktøj til læse- og skriveundervisning i uddannelser, førskole, i de yngste klasser og i voksenundervisningen for ordblinde. Idéen kommer fra et praktisk behov og har udviklet sig til et værktøj, der kan bruges af mange forskellige grupper af elever kombineret med anvendelsen af IKT. Effekten af 'Alfabet keyboard' er stort og veldokumenteret, og værktøjet kan være en stor hjælp for mange grupper af brugere. John Christensen har udviklet et tastatur med røde vokaler og blå konsonanter i klare "LEGO-farver", hvor alle taster har både store og små bogstaver på samme tast. Alfabetet-tastaturet kan hjælpe unge elever med at lære at læse og skrive. Det støt-

ter og forbedrer læsning og skrivning for mange voksne, der er ordblinde eller andre med læse- eller skrivevanskeligheder. Det gør det lettere for dem at genkende bogstaver fra for eksempel en bog eller en avis på tastaturet på deres pc.

Læs - på dansk - mere om Alfabet-tastaturet på projektets hjemmeside: www.chriba.dk

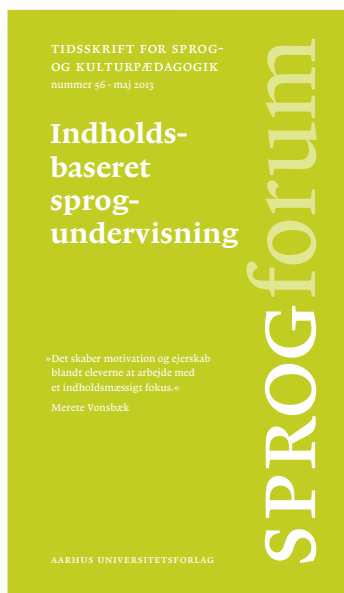
Kontakt

John Christensen

E-mail: chriba@chriba.dk

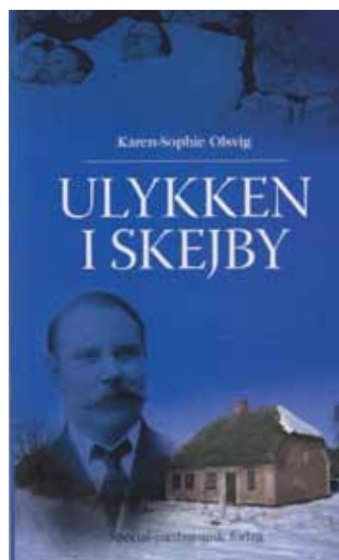

NYE MATERIALER OG RAPPORTER

Sprogforum nr. 56- maj 2013

Tema: Indholds-baseret sprogundervisning
Tidsskrift for sprog- og kulturpædagogik
Aarhus Universitetsforlag

Ulykken i Skejby

Af Karen-Sophie Olsvig
Letlæsning – Greyline-serien
Special-pædagogisk forlag

Vi taler dansk 1

Af Lisbet Thorborg
En grundbog til begynderundervisningen
Til sprogskolernes DU2 modul 1 eller tilsvarende grundforløb. Lydfiler, repetitionskort og rettenøgle kan downloades
Forlaget Synope, www.synope.dk

På flugt fra fattiggården

Af Jakob Thyregod Scheur
Krimilet
Special-pædagogisk forlag

NYE MATERIALER OG RAPPORTER

Mord i lagunen

Af Jørgen Munck Rasmussen

Krimilet

Special-pædagogisk forlag